

éjszakaig" — jut eszünkbe Ady.

A falusi ember makacssága a haladással szemben mindennél elkese-
ritőbb. „És vajjon teremtett-e az Isten a gazdag parasztnál utolsóbbat?“
— teszi fel a kérdést a szerző. Ezen az ellenálláson egy pap minden jó
szándéka megtörik s ha van ereje ravaszkodni és erőszakoskodni, a kivi-
vott boldogság rikító és kiabáló bizonyítékai ellenére se kerül el a ki-
csinyes megjegyzéseket és zsörtölődéseket. Nem érdemes. Ez a konkluzió.
De ennek a konkluziónak van egy nemesveretű balázsferenci mellék-
zöngéje: azért gyönyörű munka volt. Megérte a fáradságot.

A regényt művészivé teszi a szerző iráskészsége, a kissé romantikus,
de végig lüktető és eleven stílus, a realitás, mellyel figuráit kezeli. A
jó népies írók erényeire emlékeztet néha. Kár, hogy a világ, amit elének-
hoz, nem új. A magyar naturalizmus elsősorban Móricz Zsigmond írásai-
ban annyira kitermelte már ezt az irányt, hogy ma maga Móricz se talál
benne érdekest. Mint regényíró a gazdagabb lehetőségek rétegéhez, a vá-
rosi polgársághoz fordul. Falumunkájában ujságíróvá válik. És ezzel bi-
zonyítja, hogy a falu valóság, amit nem szabad többé a mithoszok vé-
kája alá rejteni, ha meg akarjuk végre váltani.

Míg a Rög alatt könyvtáram egyik legkedvesebb könyve, a Zöld ár-
vizet csalódással teszem le. Mint faludokumentum bizonytalan, mint iro-
dalom a közepes népies regények közé sorozandó.

A *KOR ÉS EMBERE* Itt van végre Neufeld Béla könyve, melyet oly-
régóta várunk. Husz évre nyult vissza az időben, hogy kiemelje
tanulmányait régi és mai folyóiratokból. Visszahozta így problémáit nap-
jainkig és nem késett el velük. Még a legrégebbről, a nemzetiségi cikkel sem,
mely még 1917-ben jelent meg Budapesten a Huszadik Században. Elő ez
a könyv ma is, mert a tanulmányok és cikkek szerzője nem tüneti, de
strukturális jelenségekhez szokott nyulni.

Nos: a katasztrófák prometheuszi szikláin sajogva egész világunk
olyan strukturális, gazdasági, erkölcsi, műveltségi válságban vergődik,
hogy a témák érvényessége nem mulik el sem a napokkal sem az évekkel.
Az egész könyvben talán csak három olyan cikket találtam, mely alól,
mintha kifutott volna az élő valóságoknak az a folyamata, melyhez írva vol-
tak. Viszont egyetlen olyan alkalom sem csábitotta cikkeinek átmentésé-
ben az író, amikor nem sorskérdéshez nyult volna.

A modern sorskérdés nagyon sok változatban vetitődik föl Neufeld
számára: „A nemzetiségi kérdés lélektanához“, — „A kultúra jövője“, —
„Világnézet és szexualitás“, — „Az új ember keleten“, — „A faszizmus
értelme“, — „Az értelmiség dilemmája“, — „Hitler és a német nép“, —
„A nemzeti szocializmus ideológiája“ — és így tovább. Még ott is, ahol
a freudizmus társadalmi vetületeit vizsgálja, olyan gazdag tájon jár,
hogy a problémák a problematikába, a problematika a sorsproblémába
nő át. Innen van könyvének izgalmas, sűrű légköre, melyben néha, mint
nehéz hajóképek mozgása jár nehéz terhével gondolkodása. A könyv min-
den irányból halmozódó tematikája egyébként is azt a benyomást kelti,
hogy az ember a kor kiélezett anyagi, erkölcsi és eszmei tartalmának a
kerekei közé van dobva. Innen az is, hogy könyvének minden oldalán ti-
tániságokba ütközik az olvasó: marxizmus, faszizmus, szovjetizmus, freu-
dizmus, háború, humanizmus, bukó, keletkező világ.

Neufeld sokféle tudással sokféle témához nyul. Tanítómestert jelent
azok számára, akik a kor ismeretei, irányzatai, hatalmi műveletei közt el-
igazodni akarnak. Beszélien bármiről, álláspontia szabatos, ítéletei tiszták,
vezetése biztos, erkölcsi magatartása magával ragadó. Minél köze-
lebb jut témáiban napjainkhoz, annál átlátszóbb és könnyebb lesz az elő-
adása.

Dicséretére szóljon, hogy mint marxista, nem dobja egyszerűen kut-

ba a freudizmust, mint azt többen teszik. Mint freudista vitatkozni mer a marxizmussal és mint történelmi materialista — vitatkozni a freudizmussal. Arra törekszik, hogy közös igazságokat találjon és nem eredménytelenül.

Neufeld bizonyosan tudja, hogy miért mentette át husz évi távolból, a nemzetiségi kérdés 1917 — tehát világháborúbeli — magyarországi állapotába világitó cikkét. Ezzel történelmi háttérrel adott a Magyarországon kívüli, más nemzetiségi államokba került magyarság mai politikai és szellemi helyzetének. Ez a cikk is attól az ideológiától lekedezett, melyet a modern magyan humanizmus vitt bele 1910 tájékán a maga harcos és nemzetiségi kiegyenlítésre törő politikájába: a Huszadik Században és a Világban.

A csehszlovák köztársaság keretei közé foglalt magyarság nehéz önkeresésében jól esett a kulturpolitikusnak már az első napoktól fogva megállapítani, hogy él valahol a Kárpátalján egy kész és művelt szellemiség, mely kidolgozott európai formákat hozott még a régi magyar világból. Ma is lehetetlen Neufeld Béla visszamentett, ma is élő tanulmányainak kötetét csak tudományos és publicisztikai tartalmuk és értékük szerint itélni meg.

Mihelyt van megfelelő, helytálló elméletünk egy politikailag kisebbségi sorsbajutott nemzetdarab kulturélettanáról, a tudományos elmeforma megkülönböztetett értéket és rangot nyer abban. Egy becses könyvnek a nemzetdarab életmechanikájából való kihozása pedig nemzetélettani értelmet kap.

Fontos dolog tudnunk azt, hogy valahol a csehszlovák-román határ közelében, annak a tájnak hüvös és ritka kultur légkörében egy sokféle és lemért tudású szellem megnyilatkozásait lehet számontartani. Mintha valaki ott fönn a maga külön magánegyetemén katedrájáról adna elő kortörténeti témákról. Ezt teszi eleven könyvében is. *Barta Lajos*

BUN ES BÜNTETÉS címen írja meg *Gartner Pál* idegorvos propagandának szánt tanulmányát*, melyben pillanatfelvételek módjára felvetíti a bűn és büntetés viszonyát a primitív koroktól a mai napig és azt bizonyítja, hogy a bűn felderítésére és a további bűnök megelőzésére egyedül a pszichoanalízis ad megfelelő utmutatást. Az író orvosi szempontból vizsgálja a kérdést, de ez nem jelenti azt, hogy erkölcsi és szociológiai szempontból is ne boncolná a problémát. Az orvosi szempontok itt tényleg arra jók csupán, hogy a bűnöző — beteg — egyéneken át meglássuk a bűnös — beteg — társadalmat is, mely még ma is saját ősi bűnét bünteti az egyénekben, akiket önfegyelmzésük nem tartott vissza a „büntől“ vagy akiknek nem volt hatalmuk arra, hogy bűneiket erényekké kendőzzék át. *Gartner* könyvének filmszerűen lepergő kis fejezetei megdöbbentő tényeket tárnak fel. Elsősorban azt, hogy a mai megtorlás alig emberibb, mint a primitív korok megtorlása, a bűnösnek valahogyan ma is a társadalomból való kitasztás az osztályrésze. Nem is lehet ez másképp a mai civilizáció kettőssége mellett. Ma többet mondunk rosszaknak, mint régen, de nem kevesebb rosszat tesszünk, ami más szóval annyit jelent, hogy ismereteinkkel nem az erkölcsi érzésünk nőtt nagyra, csak a képmutatásunk. Ne lopj! Ne ölj! — ezt parancsolja a társadalmunk első törvénye, de ugyanez a társadalom kihasznál bennünket, vagyis elveszi munkaerőnket s a háborúra kényszerít, tehát életünket is fenyegeti s ebből a ríkitő ellenmondásból következik, hogy a társadalom maga tartja ébren az egyének agresszív ösztöneit. Ha ugyan a bűnözés tényleg valami ősi ösztönből fakad, mint *Gartner* vallja. Szociológiai szemszögből nézve talán maga az önfentartás az ősi ösztön s mivel a tár-

* Novák R. kiadása Budapest, 1936.